

Omtaler av årets ord 2023

KI-generert: Utviklinga av kunstig intelligens har fått stor oppmerksomhet i år, og vi har fått flere nye sammensatte ord med forkortelsen *KI* (av *kunstig intelligens*) som førsteledd. Adjektivet *KI-generert* er en av de mest brukte sammensetningene, og det betyr noe slikt som 'laget med kunstig intelligens'. Bruken av ordet vil trolig øke etter hvert som kunstig intelligens gjør seg gjeldende på flere områder. I våre nærmeste nordiske naboland holder den engelske forkortelsen *AI* (på svensk heter det rett nok *artificiell intelligens*) stand som førsteledd i slike sammensetninger, men vi ser at den norske varianten *KI* vinner terreng i Norge. I 2023 var *KI-generert* mer brukt enn *AI-generert* i norske tekster. *KI-generert* er dermed årets ord 2023.

KI-generert: Utviklinga av kunstig intelligens har fått mykje merksemd i år, og vi har fått fleire nye samansette ord med forkortinga *KI* (av *kunstig intelligens*) som førsteledd. Adjektivet *KI-generert* er ei av dei mest brukte samansetningane, og det tyder noko slikt som 'laga med kunstig intelligens'. Bruken av ordet kjem truleg til å auke etter som kunstig intelligens gjer seg gjeldande på fleire område. I dei nærmaste nordiske nabolanda våre held den engelske forkortinga *AI* (på svensk heiter det rett nok *artificiell intelligens*) stand som førsteledd i slike samansetningar, men vi ser at den norske varianten *KI* vinn terreng i Noreg. I 2023 var *KI-generert* meir brukt enn *AI-generert* i norske tekster. *KI-generert* er dermed årets ord 2023.

demenskor: De første sangkorene der medlemmene var eldre mennesker med demensdiagnose, dukket opp for et drøyt tiår siden, men først med TV-serien «Demenskoret» ble ordet *demenskor* godt kjent for allmennheten. Serien var en av årets seersuksesser. Ordet vitner om livsglede, og det er kjærkomment i et år der mange nyord er kommet til på grunn av alvorlige eller tragiske hendelser.

demenskor: Dei første songkora der medlemmene var eldre menneske med demensdiagnose, dukka opp for eit drygt tiår sidan, men først med TV-serien «Demenskoret» vart ordet *demenskor* godt kjent for ålmenta. Serien var ein av sjåarsuksessane i år. Ordet vitnar om livsglede, og det er kjærkome i eit år der mange nyord har kome til på grunn av alvorlege eller tragiske hendingar.

milliardærflukt: Ordet er talende for en trend som har fått mye oppmerksomhet i år: Rike nordmenn bosetter seg i Sveits for å unngå norsk beskatning som de mener er skadelig for virksomheten deres. I en tid da stadig flere mennesker rundt om i verden må flykte av helt andre grunner, kan ordet ha en sterk retorisk effekt.

milliardærflukt: Ordet er talande for ein trend som har fått mykje merksemd i år: Rike nordmenn buset seg i Sveits for å sleppe unna norsk skattlegging som dei meiner er skadeleg for verksemdene deira. I ei tid då stadig fleire menneske rundt om i verda må flykte av heilt andre grunnar, kan ordet ha ein sterk retorisk effekt.

polykrise: En *polykrise* (*poly-* = *fler-*, *mange-*) er et kompleks av ulike kriser som opptrer samtidig, og som gjerne har langvarige virkninger. Det sier mye om tida vi er inne i. Forlaget Collins Dictionary kåret ordet *permacrisis* (norsk *permakrise*) til årets engelske ord i fjor. Den norske varianten har kommet noe i bruk, men ser ut til å bli utkonkurrert av *polykrise*.

polykrise: Ei *polykrise* (*poly-* = *fleir-*, *mange-*) er eit kompleks av ulike kriser som opptrer samstundes, og som gjerne har langvarige verknader. Ordet seier mykje om tida vi er inne i. Forlaget Collins

Dictionary k ra ordet *permacrisis* (norsk *permakrise*) til  rets engelske ord i fjor. Den norske varianten har kome noko i bruk, men ser ut til å bli utkonkurrert av *polykrise*.

dyrtid: Ordet viser til et fenomen som har preget året sterkt, både i Norge og i andre land: en periode med høy inflasjon der stadig flere sliter med levekostnadene. Ordet er ikke nytt, men har blitt brukt i økonomisk tøffe tider f r, blant annet under første verdenskrig. Bruken økte merkbart i fjor høst og har på nytt økt kraftig denne høsten.

dyrtid: Ordet viser til eit fenomen som har prega året sterkt, både i Noreg og i andre land: ein periode med høg inflasjon der stadig fleire slit med levekostnadene. Ordet er ikkje nytt, men har vore brukt i økonomisk tøffe tider f r, mellom anna under første verdskrigen. Bruken auka merkbart i fjor haust og har på nytt auka kraftig denne hausten.

grønn kolonialisme: Uttrykket har blitt til i spenningen mellom gjennomføringen av det grønne skiftet og hensynet til vern mot naturinngrep blant annet i områder som er viktige for urfolk. Høyesterettsdommen om vindturbinene på Fosen-halvøya og de samiske demonstrasjonene i ettertid har gjort ordet ekstra aktuelt. Uttrykket rommer en skarp motsetning mellom et sterkt positivt og et sterkt negativt ladet ord. Denne motsetningen gir uttrykket en sterk retorisk virkning.

gr n kolonialisme: Uttrykket har vorte til i spenninga mellom gjennomføringa av det grøne skiftet og omsynet til vern mot naturinngrep mellom anna i område som er viktige for urfolk. H gsterettsdommen om vindturbinane på Fosen-halvøya og dei samiske demonstrasjonane i ettertid har gjort ordet ekstra aktuelt. Uttrykket rommar ein skarp motsetnad mellom eit sterkt positivt og eit sterkt negativt ladd ord. Denne motsetnaden gjev uttrykket ein sterk retorisk verknad.

sensitivitetsleser: Som ledd i arbeidet mot støtende innhold i nye tekster og tekster som skal utgis på nytt, har stadig flere forlag skaffet seg *sensitivitetslesere*. En *sensitivitetsleser* er en person som fjerner eller omskriver ord og uttrykk som kan krenke eller støte lesere. Ordet kom for alvor inn i norsk i fjor. Det har blitt mye brukt i samfunnsdebatten, for det er mange som har sterke meninger om sensitivitetslesing. Bruken av ordet er nesten tidoblet i løpet av året.

sensitivitetslesar: Som ledd i arbeidet mot støytande innhald i nye tekster og tekster som skal gjevast ut på nytt, har stadig fleire forlag skaffa seg *sensitivitetslesarar*. Ein *sensitivitetslesar* er ein person som tek bort eller skriv om ord og uttrykk som kan krenkje eller st yte lesarar. Ordet kom for alvor inn i norsk i fjor. Det har vorte mykje brukt i samfunnsdebatten, for det er mange som har sterke meiningar om sensitivitetslesing. Bruken av ordet er nesten tidobla gjennom året.

ultraprosessert: Adjektivet er noen år gammelt og er brukt om mat og andre næringsmidler som er kraftig bearbeidet og har mange tilsetningsstoffer. Diskusjonen om kosthold har gått høyt i år, og det har ført til en kraftig økning i bruken av ordet.

ultraprosessert: Adjektivet er nokre år gammalt og er brukt om mat og andre næringsmiddel som er kraftig tilarbeidde og har mange tilsetjingsstoff. Diskusjonen om kosthald har gått h gt i år, og det har ført til ein kraftig auke i bruken av ordet.

planvask: *Planvask* er en enkel og grei sammensetning særlig knyttet til nye klima- og naturvernutfordringer for kommunene. Ordet brukes ofte om revisjon av reguleringsplaner for hyttebygging i sårbare friluftsområder på fjellet eller ved sjøen.

planvask: *Planvask* er ei enkel og grei samansetning særleg knytt til nye klima- og naturvernutfordringar for kommunane. Ordet blir ofte brukt om revisjon av reguleringsplanar for hyttebygging i sårbare friluftsområde på fjellet eller ved sjøen.

nevromangfold: Ordet er en moderne betegnelse for den nevrobiologiske variasjonen som omfatter alle mennesker, men blir ofte brukt om mennesker med diagnoser som for eksempel Aspergers syndrom, Tourettes syndrom og ADHD. Det gjenspeiler et ønske om å se på nevrobiologisk variasjon som naturlig og ønskelig.

nevromangfald: Ordet er ei moderne nemning for den nevrobiologiske variasjonen som omfattar alle menneske, men blir ofte brukt om menneske med diagnosar som til dømes Aspergers syndrom, Tourettes syndrom og ADHD. Det speglar eit ønske om å sjå på nevrobiologisk variasjon som naturleg og ønskjeleg.

Ord som ikke/ikkje nådde helt/heilt opp:

griskflasjon: I kjølvannet av kåringen av årets ord i fjor, *krympflasjon*, har vi registrert økt bruk av kreative ord med *-flasjon* som etterledd. *Griskflasjon* er ett av dem. Andre er *grådighetsinflasjon* og *snikflasjon*.

griskflasjon: I kjølvatnet av kåringa av årets ord i fjor, *krympflasjon*, har vi registrert auka bruk av kreative ord med *-flasjon* som etterledd. *Griskflasjon* er eitt av dei. Andre er *grådighetsinflasjon* og *snikflasjon*.

novent: *Novent* er et teleskopord dannet av *november* og *advent*. Det er lånt fra svensk og brukes om det å prøve å gjøre en tung november litt lettere ved å starte ekstra tidlig med advents- og juleforberedelser.

novent: *Novent* er eit teleskopord laga av *november* og *advent*. Det er lånt frå svensk og blir brukt om det å prøve å gjere ein tung november litt lettare ved å starte ekstra tidleg med advents- og juleførebuingar.

barbenheimer: To populære kinofilmer som kom omtrent samtidig på norske kinoer i sommer, var «Barbie» og «Oppenheimer». Titlene gav opphav til teleskopordet *barbenheimer*. Sammensetningen "barbenheimereffekt" viser blant annet til det fenomenet at disse to helt ulike filmene fikk økt tilstrømming på grunn av hverandre istedenfor å konkurrere om publikum. Det er altså tale om en slags synergieffekt.

barbenheimer: To populære kinofilmar som kom om lag samstundes på norske kinoar i sommar, var «Barbie» og «Oppenheimer». Titlane gav opphav til teleskopordet *barbenheimer*. Samansetninga «barbenheimereffekt» viser mellom anna til det fenomenet at desse to heilt ulike filmene fekk auka tilstrøyming på grunn av kvarandre i staden for å tevla om publikum. Det er altså tale om ein slags synergieffekt.